

Khủng hoảng Venezuela và góc nhìn trung đạo trong quan hệ quốc tế

ISSN: 2734-9195 20:09 04/01/2026

Nếu chỉ dùng bạo lực để thay đổi vị thế chính trị như từng xảy ở Iraq, Afghanistan và bây giờ là Venezuela, thì khả năng cao sẽ tái sinh bạo lực dưới hình thức khác, gây khổ đau lâu dài.

Những ngày đầu năm 2026, thế giới chấn động trước thông tin Mỹ tiến hành chiến dịch quân sự quy mô lớn tại Venezuela, bắt giữ Tổng thống Nicolás Maduro cùng phu nhân và tuyên bố sẽ “can dự sâu” vào tiến trình điều hành đất nước này.

Chỉ trong thời gian ngắn, một quốc gia Nam Mỹ vốn đã nhiều bất ổn tiếp tục bị cuốn vào vòng xoáy mới của quyền lực, bạo lực và tranh chấp địa - chính trị.

(Ảnh: Internet)

Từ góc nhìn chính trị hiện đại, đây là biểu hiện rõ nét của trật tự thế giới đang dịch chuyển, nơi quyền lực cứng vẫn được sử dụng như công cụ áp đặt “công lý” và lợi ích chiến lược. Tuy nhiên, từ lăng kính Phật học, câu hỏi đặt ra không chỉ là ai đúng - ai sai, mà sâu hơn, điều gì đã dẫn đến xung đột này và hệ quả

nào đang, sẽ tiếp tục được gieo xuống cho nhân loại?

Phật giáo không đứng ngoài thời cuộc, nhưng cũng không bị cuốn theo những cực đoan của thắng - thua, chính - tà giản lược. Giáo lý về **nhân - quả, nghiệp - duyên và trung đạo** cho phép chúng ta nhìn sự kiện Venezuela như một mắt xích trong chuỗi vận hành của tham vọng quyền lực, nỗi sợ an ninh và sự thiếu vắng đối thoại chân thành giữa các quốc gia.

Bài viết này tiếp cận khủng hoảng Venezuela không nhằm phán quyết chính trị, mà để gợi mở một cách nhìn sâu sắc hơn: liệu quyền lực có thể tạo ra hòa bình bền vững, hay chỉ tiếp tục gieo mầm bất ổn dưới hình thức khác?

Phật giáo có thể đóng góp gì cho tư duy kiến tạo hòa bình trong thế giới đầy sóng gió hôm nay?

Một thế giới bị thử thách bởi quyền lực

Sự kiện Mỹ tiến hành chiến dịch quân sự vào Venezuela và bắt giữ Tổng thống Nicolás Maduro cùng phu nhân, sau những vụ không kích quy mô lớn, là một bước ngoặt chấn động trên bản đồ chính trị toàn cầu đầu năm 2026. Tổng thống Donald Trump công bố chiến dịch này là nhằm truy tố Maduro với cáo buộc narco-terrorism (tạm dịch: âm mưu khủng bố ma túy) và thông báo Maduro đã được đưa tới New York để đối mặt công lý Mỹ.

(Ảnh: Internet)

Các phản ứng quốc tế thể hiện sự chia rẽ sâu sắc: nhiều quốc gia, bao gồm Trung Quốc và Pháp, mạnh mẽ lên án hành động này là vi phạm luật pháp quốc tế và chủ quyền quốc gia; Liên Hiệp Quốc cảnh báo đây là một “tiền lệ nguy hiểm” đối với an ninh và luật pháp quốc tế; trong khi một số lãnh đạo khu vực bày tỏ ủng hộ việc thay đổi thể chế tại Venezuela.

Trên bình diện pháp lý, các chuyên gia quốc tế đánh giá hành động này có thể vi phạm Điều 2 (4) của Hiến chương Liên Hiệp Quốc, vốn nghiêm cấm việc sử dụng vũ lực chống lại chủ quyền của quốc gia khác mà không có sự ủy quyền rõ ràng.

Giữa những ồn ào này, một câu hỏi nên tảng đặt ra: *liệu quyền lực vũ trang có thể mang lại hòa bình lâu bền, hay chỉ làm gia tăng chuỗi đau khổ?*

1) Lăng kính Phật học: nguồn gốc xung đột và điều kiện hoà bình

1.1. Tham-sân-si và chu kỳ bạo lực

Theo Phật giáo, Ba độc tham (greed), sân (hatred), si (delusion) là nguyên nhân gốc rễ dẫn đến mọi khổ đau và xung đột. Khi quyền lực được truy cầu bằng tham vọng, sự bảo vệ hay mở rộng quyền lực dễ biến thành sân hận, đối kháng và cuối cùng là bạo lực.

(Ảnh: Internet)

Một nghiên cứu về Phật giáo và giải quyết xung đột đã chỉ ra: “Buddhist teachings and conflict resolution emphasize nonviolence, compassion,

mindfulness, and understanding of interconnectedness” - tức là Phật giáo không chỉ phản đối bạo lực, mà đưa ra một khung đạo đức và tâm lý sâu sắc để cải hoá nguyên nhân của xung đột.

1.2. Trung đạo và cân bằng

Phật học không cổ vũ cho hời hợt hay thụ động trước bất công. Đức Phật dạy Trung đạo (majjhima-patipadā), nghĩa là tránh hai cực đoan: một bên là cực đoan của bạo lực vô nguyên tắc, một bên là cực đoan của thụ động trong khi đối tượng bị tổn thương. Trung đạo dẫn tới suy tư tỉnh giác (sati-sampajanna), ánh sáng trí tuệ (pañña) và quyết định hành động dựa trên đạo đức sâu sắc, tôn trọng phẩm giá mọi chúng sinh.

Trong bối cảnh hiện đại, Trung đạo cung cấp khung tư duy để cân đo giữa quyền lực quân sự và các giải pháp hoà bình, khiến các nhà hoạch định chính sách suy xét tới hậu quả lâu dài cho an ninh cộng đồng và nhân quyền, thay vì chỉ dựa vào quyền lực đơn phương.

2) Quán chiếu Phật học cùng các trường phái chính trị hiện đại

2.1. Chủ nghĩa hiện thực (Realism)

(Ảnh: Internet)

Trong chính trị học, chủ nghĩa hiện thực coi quyền lực là yếu tố trung tâm: các quốc gia phải hành động dựa trên lợi ích tối thượng và an ninh quốc gia. Hành

động của Mỹ tại Venezuela, theo cách nhìn này, là biểu hiện của quyền lực nhằm bảo vệ những gì Washington coi là lợi ích chiến lược, kể cả an ninh kinh tế và chống ma túy. Nhưng Phật học nhắc nhở rằng vũ lực chỉ là phương tiện không bao giờ là mục đích cuối cùng của an sinh con người.

Trái với realpolitik (chủ nghĩa thực dụng), nơi hiệu quả nhanh chóng được đặt lên trên tất cả, Phật học đề cao việc phân tích thiện ác (kamma/karma): mỗi hành động đem lại hệ quả tương xứng, không chỉ trong ngắn hạn mà trên bình diện nhân loại học. Điều này buộc nhà hoạch định chính sách sống trong hiện thực quyền lực phải cân nhắc hậu quả đạo đức và xã hội sâu xa, thay vì chỉ dựa vào lực lượng quân sự.

2.2. Chủ nghĩa tự do (Liberalism)

Chủ nghĩa tự do nhấn mạnh tới luật pháp, nhân quyền, hợp tác đa phương và tôn trọng quyền tự quyết của các dân tộc. Từ quan điểm này, hầu hết cộng đồng quốc tế đã chỉ trích hành động của Mỹ là vi phạm nguyên tắc chủ quyền và luật pháp quốc tế.

(Ảnh: Internet)

Phật học và chủ nghĩa tự do gặp nhau ở điểm coi pháp quyền, quyền con người và An lạc là giá trị cốt lõi của xã hội văn minh. Nói cách khác, Phật học cung cấp nền tảng tinh thần và đạo đức cho các giá trị mà chủ nghĩa tự do theo đuổi.

Tiêu chí	Chủ nghĩa hiện thực (Realism)	Chủ nghĩa tự do (Liberalism)	Phật học (Trung đạo - Nhân quả)
Trọng tâm	Quyền lực, lợi ích quốc gia	Luật pháp, thể chế, nhân quyền	Chuyển hóa khổ đau, tình thức
Công cụ chính	Sức mạnh quân sự, răn đe	Đối thoại, luật quốc tế	Từ bi - trí tuệ - chính niệm
Cách nhìn xung đột	Không thể tránh khỏi	Có thể quản trị	Do tham-sân-si tích tụ
Đánh giá hành động Mỹ tại Venezuela	Hợp logic quyền lực	Gây tranh cãi pháp lý	Gieo nghiệp bất ổn lâu dài
Giải pháp	Áp đặt trật tự mới	Can thiệp đa phương	Chuyển hóa nguyên nhân sâu xa
Nguy cơ	Leo thang bạo lực	Bế tắc thể chế	Chậm, khó trong ngăn hạn

Biểu đồ so sánh các trường phái và phân tích Venezuela qua lăng kính nhân quả Phật học

XUNG ĐỘT VENEZUELA:

Góc nhìn nhân quả Phật học so sánh với các trường phái

CHỦ NGHĨA HIỆN THỰC (REALISM)	CHỦ NGHĨA TỰ DO (LIBERALISM)	PHẬT HỌC TRUNG ĐẠO
 Quyền lực, lợi ích quốc gia	 Luật pháp, thể chế, nhân quyền	 Chuyển hóa khổ đau, tỉnh thức
 Sức mạnh quân sự, răn đe	 Đối thoại, luật quốc tế	 Từ bi - Trí tuệ Chính niệm
 Hợp lý theo logic quyền lực	 Dễ phát sinh tranh cãi pháp lý	 Gieo nghiệp bất ổn lâu dài

NHÌN TỪ NHÂN QUẢ

NHÂN GẦN	NHÂN SÂU	DUYÊN HỖ TRỢ
 * Khủng hoảng kinh tế, chính trị kéo dài * Đối đầu địa - chính trị với Hoa Kỳ	 * Tham vọng quyền lực * Tham vọng kiểm soát không gian địa - chính trị	 * Thế giới phân cực, thiếu đối thoại * Ưu tiên lợi ích - hiệu quả hơn giá trị hòa bình

HẬN THÙ DIỆT HẬN THÙ, ĐỜI NÀY KHÔNG THỂ CÓ TỪ BI DIỆT HẬN THÙ, LÀ ĐỊNH LUẬT NGÀN THU

Bạo lực không chỉ tạo quả khổ trước mắt, mà còn tích lũy cộng nghiệp bất ổn cho nhiều thế hệ.

Infographic được tạo bởi AI (có sử dụng ảnh minh họa từ Internet)

3) Phật học, luật quốc tế và giới hạn của quyền lực

3.1. Hòa bình bền vững không đến từ bạo lực

Phật học nhấn mạnh rằng chính pháp của hòa bình không bao giờ dựa trên việc áp đặt bằng vũ lực. Như một nghiên cứu học thuật cho thấy, Phật học cung cấp *“ethical framework for peacebuilding that promotes empathy, self-control, equilibrium and understanding of humankind”* (tạm dịch: *Khuôn khổ đạo đức cho việc xây dựng hòa bình, thúc đẩy sự đồng cảm, tự chủ, cân bằng và hiểu biết về nhân loại*), đặc biệt thông qua việc thực hành metta (từ bi) và hiểu biết interconnectedness (tính liên hệ).

3.2. Tự do và trách nhiệm: Một cách tư duy khác

Phật học không phủ nhận quyền tự vệ, nhưng đặt trọng tâm vào trách nhiệm đạo đức của mỗi hành động. Trong khuôn khổ luật quốc tế, quyền tự vệ tập thể và can thiệp nhân đạo đều cần có sự ủy quyền rõ ràng từ cộng đồng quốc tế, điều mà sự kiện Venezuela hiện nay đang bị tranh luận dữ dội.

Trong Phật học, cuộc xung đột giữa bảo vệ và gây hại được nhìn nhận qua lăng kính karma (nhân-quả): một hành động dù có mục đích tốt nếu gây hại rộng lớn sẽ tạo ra thâm căn ác quả cho cộng đồng toàn cầu.

4) Hệ quả lâu dài và một con đường trung đạo cho thế giới

4.1. Hòa bình là quá trình, không phải sự kiện

Hòa bình bền vững đòi hỏi việc giải quyết nguyên nhân của xung đột, chứ không chỉ thay đổi nhân sự hoặc áp đặt thể chế từ bên ngoài. Nếu chỉ dùng bạo lực để thay đổi vị thế chính trị như từng xảy ở Iraq, Afghanistan và bây giờ là Venezuela, thì khả năng cao sẽ tái sinh bạo lực dưới hình thức khác, gây khổ đau lâu dài.

4.2. Nhân đạo và pháp quyền

Một mô thức toàn cầu cần hướng tới là phối hợp đa phương dựa trên luật pháp quốc tế, tôn trọng nhân quyền và đặt trọng tâm vào phát triển bền vững hơn là các chiến dịch quân sự đơn phương. Đây chính là một hình thái hòa bình chủ động, thay vì hòa bình được áp đặt bằng quyền lực.

5) Kết luận: Quyền lực và lòng nhân ái có thể gặp nhau không?

Từ lăng kính Phật học kết hợp chính trị học hiện đại, chúng ta thấy rằng:

1) Quyền lực quân sự có thể đạt mục tiêu ngắn hạn, nhưng không hề đảm bảo hòa bình lâu dài nếu thiếu cơ chế pháp quyền quốc tế và sự đồng thuận của cộng đồng toàn cầu.

2) Phật học cung cấp những giá trị đạo đức và tâm lý sâu sắc như lòng từ bi, trí tuệ, chính niệm, giúp chúng ta nhìn thấy nguyên nhân sâu xa của khổ đau và xung đột.

3) Sự kết hợp giữa đạo đức tâm linh và luật pháp quốc tế có thể tạo ra một cách tiếp cận trung đạo để kiến tạo hòa bình bền vững hơn.

Câu hỏi gợi mở

1) Trong kỷ nguyên toàn cầu hoá, liệu có thể xây dựng một hệ thống an ninh quốc tế dựa trên tinh thức và nhân đạo thay vì quyền lực quân sự?

2) Làm thế nào để các quốc gia chuyển hoá ham muốn quyền lực thành trách nhiệm đạo đức trong đối nội và đối ngoại?

3) Phật học có thể đóng vai trò gì trong các diễn đàn đa phương như Liên Hiệp Quốc nhằm kiến tạo hòa bình bền vững?

Phân tích tình huống Venezuela qua lăng kính nhân quả Phật học

Theo Phật học, mọi hiện tượng đều sinh khởi từ nhân và duyên, không có biến cố nào xuất hiện một cách ngẫu nhiên. Khủng hoảng Venezuela là kết quả của nhiều tầng nhân quả chồng lấn:

+ Nhân gần: khủng hoảng kinh tế - chính trị kéo dài, xung đột nội bộ, đối đầu với Mỹ.

+ Nhân sâu: tham vọng quyền lực, tâm lý kiểm soát địa - chính trị, nỗi sợ mất ảnh hưởng khu vực.

+ Duyên hỗ trợ: trật tự thế giới phân cực, suy yếu của cơ chế đa phương, ưu tiên “hiệu quả nhanh” hơn hòa bình bền vững.

Từ góc nhìn nhân quả, hành động quân sự dù đạt được mục tiêu trước mắt vẫn gieo nghiệp mới: bất ổn xã hội, phản ứng quốc tế, tiền lệ nguy hiểm cho quan hệ quốc tế. Phật học không phủ nhận quyền tự vệ, nhưng nhấn mạnh rằng bạo lực không thể đoạn trừ bạo lực, mà chỉ chuyển hóa sang hình thái khác cùng những hệ lụy khó lường.

Tác giả: **Cư sĩ Chánh Thường**

Báo quốc tế và phân tích chính trị:

1] The Latest: US strikes Venezuela, captures Maduro and his wife - AP News. Link: <https://apnews.com/video/us-strikes-venezuela-captures-maduro-and-his-wife-66a16d3c19334af0b36e8160ca59d64c>

2] UN chief on Venezuela: US action sets 'dangerous precedent' - Reuters. Link: <https://www.reuters.com/world/americas/un-chief-venezuela-us-action-sets-dangerous-precedent-2026-01-03/>

3] World leaders denounce U.S. operation to capture Maduro - Axios. Link: <https://www.axios.com/2026/01/03/maduro-capture-venezuela-world-leaders>

4] Trump says US will be 'very strongly involved' in Venezuela's oil industry - The Guardian. Link: https://www.theguardian.com/world/live/2026/jan/03/caracas-explosions-venezuela-maduro-latest-news-updates-live?CMP=share_btn_url&page=with%3Ablock-695925f68f087b8b68f607dd#block-695925f68f087b8b68f607dd

5] US attacks on Venezuela and Maduro captured: Early analysis - Chatham House experts. Link: <https://www.chathamhouse.org/2026/01/us-attacks-venezuela-and-maduro-captured-early-analysis-chatham-house-experts>

Học thuật về Phật học và xung đột:

6] Buddhism and non-violence: Exploring the relationship between Buddhist teachings and conflict resolution - ShodhKosh Journal. Link: <https://www.granthaalayahpublication.org/Arts-Journal/ShodhKosh/article/view/2332>

7] The Significance of Buddhist Philosophy for International Peacebuilding - International Journal of Environmental Sciences. Link: <https://theaspd.com/index.php/ijes/article/view/7755>

Báo chí trong nước:

8] Bài viết: "Mỹ bắt và truy tố vợ chồng Tổng thống Maduro sau chiến dịch tấn công Venezuela". Link: <https://tuoitre.vn/my-bat-va-truy-to-vo-chong-tong-thong-maduro-sau-chien-dich-tan-cong-venezuela-20260103163305309.htm>

9] Bài viết: "Ông Maduro chỉ đích danh Mỹ tấn công Venezuela, ban bố tình trạng khẩn cấp". Link: <https://plo.vn/ong-maduro-chi-dich-danh-my-tan-cong>

venezuela-ban-bo-tinh-trang-khan-cap-post889701.html

10] Bài viết: “Mỹ nêu lý do bắt Tổng thống Venezuela”. Link:
<https://vnexpress.net/my-neu-ly-do-bat-tong-thong-venezuela-5001433.html>